

Zarys ogólnej pisowni
i składni pomorsko-kaszubskiej.

+

Napisał *Dr. F. Lorentz*, tłumaczył *Janowicz*:

Drukiem S. Buszczyńskiego w Toruniu.

214

Ex Libris
Dr. Alexander Majkowski

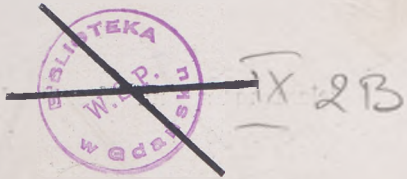

Biblioteka Główna
Uniwersytetu Gdańskiego

1100532570

580 713
1104244

~~im. 32063.~~

II 336 367

PRZEDMOWA.

Brak ogólnie uznanej pisowni kaszubskiej w wysokiej mierze hamował rozwój rodzimej literatury. Jeżeli przejdziemy szczypty szereg wydawnictw kaszubskich od Ceynowy aż do dzisiejszej chwili, zauważymy, że każdy pisarz kaszubski używał innej pisowni. Ztąd też z chwilą skryształizowania się dążeń młodokaszubskich na łamach Gryfa kwestya pisowni wysunęła się na plan pierwszy. Zabierali w niej głos fachowi filologowie i nefachowcy, kaszubi i niekaszubi, aż na odbytym w Kościerzynie, dnia 26. września 1910 r. zjeździe młodokaszubskim przyjęto pewne zasady, mające nadal piszących po kaszubsku obowiązywać. Zasady te ogłoszono w Gryfie, R. 1911, nr. 3.

W krótkce atoli okazało się, że te zasady nie wystarczały. Główną zaś przyczyną tego objawu było rozdrobnienie mowy kaszubskiej na wielką ilość narzeczy, z których każde posiada swoje charakterystyczne cechy, a przedewszystkiem znaczna różnica pomiędzy dyalektami północnymi z jednej a południowymi z drugiej strony. Tymczasem po śmierci Ceynowy południowe Kaszuby wyłącznie wydawały pisarzy, północne zaś — z wyjątkiem nielicznych, a w Gryfie nr. 1 i 2 r. 1911 publikowanych poezji *Czernickiego*, — milczały, jak zakłęte. Tak samo żaden północno-kaszubski pisarz nie brał udziału w dyskusjach nad utworzeniem jednolitej pisowni. Kiedy więc zasady przyjęte na kościerskim zjeździe okazały się niewystarczającymi, powstała konieczność, powierzenia wypracowania zasad pisowni — obowiązującej całe Kaszuby — wytrawnemu znawcy wszystkich narzeczy kaszubskich. Takiego znawcę szczę-

[post 18 11]

R. 64/56.

ściem mamy na Kaszubach w osobie p. *dra Lorentza* z Kartuz, którego powaga na tem polu nie ulega wątpliwości. Otóż p. dr. Lorentz z całą gotowością podjął się wypracowania zwięzłego „rysu zasad pisowni kaszubskiej“ z uwzględnieniem właściwości narzeczy północnych. Po kilku konferencyach z pisarzami kaszubskimi „zarys“ w obecnej formie zredagowany przyjęto w sierpniu 1911 r. w Kartuzach.

Jest to rzeczą nas zawstydzającą, że właśnie niemiec dokonał tej pracy, lecz zważyć należy, że żaden z piszących Kaszubów nie jest fachowym językoznawcą, a natomiast zarys pisowni trzeba było oprzeć na naukowych podstawach. Zresztą i polska nauka ma wybitny udział w ustanowieniu tych nowych zasad. Mamy na myśli przedewszystkiem cenne uwagi co do pisowni kaszubskiej, jakie p. *prof. Nitsch* był łaskaw publikować na łamach Gryfa, a które — jak każdy, śledzący dotychczasowy rozwój tej kwestyi, przyzna — wielki wpływ mają na ostateczne zredagowanie zarysu. Tak samo z wdzięcznością przyjęliśmy uwagi p. *prof. Kryńskiego*, prywatnie do redakcyi Gryfa przesłane, nie mówiąc już o współpracownictwie życzliwych niefachowców.

Równocześnie atoli zaznaczamy, że powyższe w świecie naukowym polskim poważane nazwiska nie wymieniamy w tym celu, ażeby były nam tarczą wobec możliwych napadów ze strony tych rodaków, którzy w szczepowym rozbudzeniu Kaszubów widzą niebezpieczeństwo. Za wydanie tego zarysu redakcyja Gryfa ponosi sama całą odpowiedzialność.

Tak puszczamy poniższy zarys w świat, uważając go za nader ważny etap na polu rozwoju szczepowego Kaszubów-Pomorzan. Oby zasady w nim ustanowione stały się zewnętrzną szatą, po której dzieci muzy kaszubskiej poznawać będą swe wspólne pochodzenie i swoje wspólne zadanie. Oby tworzyły nieruchomą podstawę, na której wyrośnie skromna budowa literatury kaszubskiej szczepowej, — i obręcz silną, łącząca północne Kaszuby z południowemi.

Dr. Aleksander Majkowski.

Idealnym językiem literackim kaszubskim byłby język, który nie uwzględnia wszystkich właściwości dyalektycznych, lecz oddaje wszystkim dialektom wspólny podkład. Ideał ten nie może być urzeczywistniony, gdyż w głosowni jak i w odmianie znachodzą się tak znaczne różnice, iż niezawsze dla wszystkich dialektów ogólnej formułki znaleźć można. Jest więc rzeczą wprost nieuniknioną, iż kaszubski język literacki zatrzyma jeszcze pewne zabarwienie dialektowe. Tutaj zachodzi pytanie, czy wszystkie dialekty mają być równouprawnione, albo czy pewien dialekt ma być uznany jako „dialekt normalny“. Odpowiedź łatwa! Narazie jeszcze żaden dialekt nie uzyskał takiej przewagi, iżby mógł uchodzić za dialekt normalny; więc wszystkie dialekty powinny być równouprawnione. Dlatego powinno być dla każdego pisarza kaszubskiego główną zasadą:

„Pisz tak, jak wymawiasz, t. j. używaj słów i form w tej postaci, w jakiej w twoim własnym dialekcie zachodzą“.

Poniżej postawia się reguły, według których w poszczególnych dialektach zachodzące dźwięki oddane być mają. Używać trzeba następujących głosek: a ą b *b* (bi) c *ć* (ci) ch cz d dz *dź* (dzi) *dż* e *é* *ë* *ę* f *f* (fi) g h i *í* j k l *ł* m *m* (mi) n *ń* (ni) o *ó* *õ* p *p* (pi) r rz s *ś* (si) sz t u *ú* *ü* w *w* (wi) y z *ż*. Jedynie te punkta się poruszy, które dzisiaj są wątpliwe; taksamo w rozdziale o odmianie. W tej części są naprzód wysunięte formy, które jako literackie uchodzić mogą. Formy dialektowe, lecz także dopuszczone, są jako takie oznaczone.

I. DŹWIĘKI.

A. Samogłoski.

§ 1. Samogłoska: a.

a pisze się dla oddania

1. jasnego a, np. brat, ława, gadac, karczma, tak;

2. nosowego a przed nosowymi i dźwięków, nosowe następujących, np. scana, sano, sanie, kam, nama, wama, zamknąc, tam.

Wyjątek: Zamiast nosowego a przed nosowymi pisze się ę w czasie przeszłym czasowników kończących się w trybie bezokolicznym na -ąc, np. wżęna, wżęno, wżęńē, wżęni, zdzinęna, zdzinęno, zdzinęni.

Uwaga. Chcąc zaznaczyć silniej charakter dyalektowy, pisać można także ę: scęna, sęno, węma.

§ 2. Samogłoski: e é ě.

e oznacza e otwarte (luźne), é ścieśnione (zamknięte, napięte), ě jest podobne do e w niemieckim: Gabe.

I. e pisze się dla oddania

1. otwartego e. np. bes, biegac, cepty, cierowac, cheszę, deska, dzwięc, jechac, lezc, łeb, mech, miesac, niesc, pestka, piekōrz, remię, rzepa, sec, sesc, ten, we, wieje, zemia, żelazo.

Wyjątek: e nie pisze się dla oddania otwartego e, które zachodzi w powiecie Wejherowskim przed ł jako odpowiednik polskiego a p. § 4, III. 4.

2. dla oddania zamkniętego e, skoro ono zachodzi

- a) przed i, y albo u następnej zgłoski i wraze innej wokalizacyi teźe zgłoski w otwarte e się zamienia, — zdarza się to w parafiach: Swarzewskiej, Strzelińskiej, Strzepskiej, Sianowskiej, Sierakowskiej i Gowidlińskiej — np. zemi, sedzy, miechu,
- b) po spółgłoskach twardych i nigdy nie odpowiada polskiemu dźwiękowi y — zdarza się to w powiecie Bytowskim i w parafii Borzyszkowskiej, — np. bes, cełę, szesc.
- c) przed „ł“ i „j“ i nigdy nie równa się polskiemu y — zdarza się to w powiecie Chojnickim — np. wiele, koscele, smięję, leję.
- d) przed nosowymi, odpowiadając tutaj polskiemu y — w powiatach: Kościerskim, Chojnickim, Człuchowskim i Bytowskim, — np. miemy, chcemē, zemia, ten, żenic.

Uwaga. Zaznaczając charakter dyalektowy pisać można w przy-

padku p. 2, d także é: chcémě, zémia (zémnia), zénic. Natomiast nie uchodzi to w przypadkach 2. a, b, c.

II. é pisze się dla oddania

1. dźwięku zamkniętego e, np. biés, dwiérze, rzéka, chléb, dobré, wié, béł, zéł, sądzéł, piéł, robiéł.

2. zamiast polskiego dźwięku y, co zachodzi w powiatach: Kościerskim, Chojnickim, Chłuchowskim i Bytowskim, np. chlėw, spiėwam.

Uwaga. Jeśli w powyższych dyalektach pojawia się dźwięk polskiego y po miękkich spółgłoskach przed ł i l na końcu wyrazów i w końcówce bezokolicznika, to raczej pisać trzeba i, np. biła, bilė, robiła, řobilė, chwila, królwi, zapni, nodzi, robic; jednakowoż wolno pisać także biėła, biėle, chwielė, królwiė, zapniė, nodziė, robiėc.

Wyjątki: é nie pisze się dla oddania dźwięku zamkniętego e, jeżeli dźwięk ten się pojawia

a) pod warunkami, pod I, 2 wyszczególnionem

b) jak w dyalekcie Żarnowieckim przed ł, jak odpowiednik polskiego a, p. § 4, III, 4.

c) jak w parafiach Strzepskiej, Sianowskiej, Sławakowskiej jako surrogat polskiego a, p. § 4, III, 2.

III. ě pisze się dla oddania

1. dźwięku e, który odpowiada polskiemu i, y, u, ę, a, np. bėdło, cėcho, dėsza, dzėkowac, lės, łėko, mės, pėsk, rėba, jarzėbina, sėna, szėkac, tė, wėc, zėma, zėwy, psė, krowė,

2. dźwięków krótkiego „i“ i „u“, które w powyższych wyrazach zachodzą w powiatach Kościerskim i Chojnickim.

Wyjątek: Nie pisze się ě, lecz e dla oddania dźwięku e, odpowiadającego polskiemu ę w wyrazach szczescė i szcieszėwy.

Uwaga: ě jest samogłoską absolutnie twardą; nie używa się jej po spółgłoskach miękkich i po g k. Wyjątek stanowią gėldzėc, albo gėdlėc „lechtać“ i formy dopełniacza, miejscownika i narzędnika l. m. przymiotników, jak: tąniėch, tąniėmy, drodziėch, drodziėmy. W dyalektach także przypadki jak: zgniėły, zgniėlszy, miėły,

mięlszy, i formy czasu przeszłego jak: biēł, biēła, biēlē, robiēł, robiēła, robiēlē, również bezokoliczniki jak: robiēc, stawięc. W języku literackim z tych wyjątków jedynie gēldzēc i gēdlęc używać trzeba.

§ 3. Samogłoski: i i y.

Powyższe trzy głoski służące dla oddania dźwięku i, równo się wymawiają, t. j. podobnie jak „ie“ w niemieckim *lieb*; jedynie w północnych dyalektach zachodzi zamiast i także i otwarte, odpowiadające niemieckiemu i, np. w „ich“, a w parafiach Strzepskiej, Sianowskiej, Sierakowskiej i Gowidlińskiej wymawiają się „i“ i „i“ jako zamknięte, y jako otwarte i.

„i“ i „i“ zachodzą po miękkich spółgłoskach *p b f w m n ć dz ś j*, — zmięszczenia tych spółgłosek taksamo jak i w polskim osobnym znakiem się nie oznacza, — y po spółgłoskach twardych np. *bic*, *piwo*, *trafic*, *wic*, *miły*, *zgniły*, *reci*, *nodzi*, *musi*, *jidę*; *piszę*, *bił*, *trafisz*, *wino*, *mila*, *cipa*, *cj*, *jic*; *pytam*, *byk*, *myto*, *wyczos*, *dym*, *cygnąc*, *dzyw*, *syn*, *sycēna*, *żyw*, *jastrzyb*, *młyn*, *lyczę*.

Co do używania „i“ i „i“ rozpada kaszubszczyzna na dwie części:

I. W dyalektach powiatów Puckiego i Wejherowskiego z wyjątkiem parafii Strzepskiej rozróżniać trzeba „i“ i „i“.

I. i pisze się dla oddania

a) długiego zamkniętego (napiętego) i, jak „ie“ w niemieckim *lieben*, np. *piszę*, *wino*, *wid*.

b) krótkiego zamkniętego i, jak „ie“ w niemieckim *lieb* przed *ł l r r z m n n j*, jeśli spółgłoski te stanowią zakończenie wyrazów, lub jeśli po nich następuje inna spółgłoska, np. *pił*, *piłka*, *wilk*, *miłczec*, *jiny*, *bij*.

II. W wszystkich innych przypadkach pisze się i.

2. W innych dyalektach jest rozróżnianie między „i“ i „i“ zbyteczne, wystarcza tam jedna głoska i.

Uwaga: Jednakowoż dla kaszubskiego języka literackiego zalecałoby się z powodów, w § 7, II wyluszczonech, rozróżnianie między „i“ i „i“.

Dodatek 1. Co do dyalektów parafii Strzepskiej, Sianowskiej,

Sierakowskiej i Gowidlińskiej, to nadmienić wypada, że dźwięki „i“ jedynie tam przez i i y oddawać trzeba, gdzie im w polskim języku literackim odpowiada i y ę ą.

Dodatek 2. Luźne „i“ oznacza się przez y w wyrazach obcych jako: dychtych, rychtych, flyńta, pryńcesa.

§ 4. Samogłoski: o ó õ.

o oznacza o otwarte (luźne), jak o w niemieckim Gott, ó zaś ściśle zamknięte (napięte) o, jak o w niemieckim rot, õ zaś mniej zamknięte o, jak oo w niemieckim Moor.

I. o pisze się dla oddania

1. otwartego o, np. cotka, do, czosac, łosos, miód, nos, niośła, Pioter, rosc, sostra, topic,

2. zamkniętego o = oo w niemieckim Moor, który to dźwięk zamiast otwartego o zachodzi w pewnych dyalektach w przypadkach, pod 1. przytoczonych,

3. dyftongu ie, który zachodzi zamiast o w parafiach Luzińskiej i Szynwałdzkiej w przykładach pod 1. wyszczególnionych,

4. dyftongu ũe albo ũy (y = pol. y), który w powiatach Puckim, Wejherowskim, Gdańskim (górnym), Kartuskim, Bytowskim, Człuchowskim i w zachodniej części powiatu Kościerskiego się pojawia po k g ch p b f w m ũ, częściowo także po ł, np. koza, godë, chowac, pole, bosc, most, ũoko,

5. zamkniętego o, = o w niemieckim rot, względnie otwartego u, = u w niemieckim Butter, przed nosowymi w powiatach Chojnickim, Kościerskim, Człuchowskim i Bytowskim, np. doma, żona, do niego,

6. dyftongu ũé lub ũy (y = pol. y) przed nosowymi, który się pojawia w powiatach Bytowskim i Człuchowskim, jako też w zachodniej części powiatu Kościerskiego po k g ch p b f w m ũ, czasem także po ł np. konie, nagonic, pomoc, zwonic, ũon.

Uwaga: Zaznaczając charakter dyalektowy pisać można w przypadkach pod nr. 5. i 6. także ó: dóma, żóna, kónie, pómoc, ũón.

II. ó pisze się dla oddania

1. zamkniętego o = o w niemieckim rot, np. córka, dóm, lód, miód, niós, róg, sódmy, szósty,

2. otwartego u, = u w niemieckim Butter, który to dźwięk się pojawia w powiatach Kościerskim, Chojnickim, Człuchowskim i Bytowskim zamiast ó w przykładach pod 1. podanych,

3. dyftongu ůé albo ůy (y = pol. y), który się pojawia w powiatach Bytowskim, Człuchowskim i w zachodniej części powiatu Kościerskiego po k g ch p b f w m ů, czasem także po ł, np. skóra, góra, pół, bód, wóz, móg, ůóws,

4. dźwięku u lub jego surogatów (p. § 5) przed ń i j, jeśli mu w polskim odpowiadają o ó, np. kóńc, kónsci, słońce, mój, twój, gnój, chójka,

5. dźwięku ô i jego surogatów (p. n. III.), jeśli mu w polskim odpowiadają o ó, — przed r np. wtórk, twórz, wieczór, i w czasie przeszłym: plót, gniót, miót, niós, wiód, wióz, włók, móg, bód.

Uwaga 1. Wolno jednakowoż także pisać ze względu na stronę dyalektową kuńc, stúńce, muj, chujka i wtórk, wieczór, plót, niós.

Uwaga 2. Odpowiada zamkniętemu „o“ w polskim „a“ przed nosowymi, to zaleca się pisać ą: pąn, nąm, dąm, gódąm, Gdańsk; uchodzi jednakowoż także pisownia: pón, nóm, dóm, Gdónsk. Także w 3. p. l. m. koniąm, krowąm, niż konióm, krowóm.

III. ô pisze się dla oddania

1. zamkniętego o = oo w niemieckim Moor, (jeśli dźwięk ten nie ogólnie zamiast o tak się wymawia p. pow. I, 2), np. bôbka, czôrny, dôsz, dô, gôdôsz, gôdô, kôżę, jôrka, łôwka, môsz, mô, pôra, rôd, trôwa, wôga, zôróbk, żôl,

2. zamkniętego e = ee w niemieckim Meer, który to dźwięk się pojawia zamiast ô w parafiach Strzepskiej, Sianowskiej, Sierakowskiej i Gowidlińskiej w przykładach pod 1. przytoczonych,

3. zamkniętego ö = niemieckie schön, które pojawia się zamiast ô w powiatach Puckim, Wejherowskim, Gdańskim (górnym), Kartuskim, Bytowskim i Człuchowskim w przykładach pod 1. przytoczonych,

4. dla dźwięków e. które się często w powiatach Puckim i Wej-

herowskim pojawiają przed ł, jeśli im w polskim odpowiadają á, lub o ó, np. mōły, biōły, dōł, miōł, czōłno, zōłty, pōłknać, tudzież wōłna, pōłny, kōłbōsa.

Uwaga. ô nie pisze się przed nosowymi. Wyjątek stanowią owe dyalekty powiatu Puckiego, które w 1. os. l. p. czasu teraźniejszego kończą się na -aję. Odnośne formy, t. j. 1. os. l. m. i 1. os. dual. kończą się tutaj na -ômĕ, -ôma: gôdômĕ, gôdôma i czasem także w part. praet. zamiast polskiego -any na -ôny: dôny, gôdôny, pisôny.

§ 5. Samogłoski: u ú.

Co do głosek „u“ i „ú“ dzieli się kaszubszczyzna na dwie części.

A. Dla dyalektów powiatów Puckiego i Wejherowskiego z wyjątkiem parafii Strzepskiej trzeba używać głosek u i ú.

I. u zachodzi jedynie po k g ch p b f w m ũ i po miękkich spółgłoskach i pisze się dla oddania

1. otwartego u = u w niemieckim Butter, np. kupc, gulgotac, chutko, puscĕc, budowac, wuja, mucha, ũcho, wojuję.

2. otwartego ü = ü w niemieckim Schütze, który to dźwięk w pewnych dyalektach po miękkich spółgłoskach zachodzi, — lub dyftongu ũi lub ũü, zachodzącego po reszcie spółgłosek.

II. ú zachodzi wszędzie i pisze się dla oddania

1. zamkniętego u = u w niemieckim gut, np. gbúr, cúd, czúł, dzúra, gúz, jú, kúr, lúd, dłúdzi, múr, púde, rúta, rzúczę, súkno, tú, ũúd, źúr,

2. zamkniętego ü = ü w niemieckim Güte, zachodzącego w przykładach przytoczonych pod 1.,

3. dyftongu ũi w końcówce 7. p. l. p. rodzaju męskiego i nijakiego, np. ũokú, rogú, ũuchú, i 2. p., 7. p. dual. rękú.

Uwaga. W zakończeniu wyrazów pisać trzeba w dyalektach powiatu Puckiego, parafii Redzkiej, Rumiańskiej i Chyłońskiej i wsi Dużego Kacka jedynie u z wyjątkiem 7. p. l. p. rodz. męz. i nij., natomiast we wszystkich innych dyalektach ú, np. 2. p. rogu — rogú, 3. p. chłopu — chłopú, 5. p. tatku — tatkú, 7. p. łózkú.

We wszystkich innych dyalektach wystarcza głoska u; tej używać trzeba dla oddania

1. zamkniętego u = u w niemieckim gut, np. budowac, chusta, dzura, kupic, lud, pług, ũubodzi,

2. zamkniętego ü = ü w niemieckim Güte, np. dzura, lud, suknia,

3. otwartego i zamkniętego i, zachodzącego w parafiach Strzepskiej, Sianowskiej, Sierakowskiej i Gowidlińskiej, skoro mu w języku polskim literackim u odpowiada,

4. dyftongu ũi, ũü, ũu po k p ch p b f w m ũ t, np. kupc, chusta, pudę, buda, rowu, mucha, ũucho, pług,

5. zamkniętego o, otwartego u i dyftongów ũé lub ũy w zakończeniu wyrazów w parafiach: Niezabyszewskiej, Tuchomskiej i w powiecie Człuchowskim, np. czasu, bradu, dachu; jednakowoż dla uwidatnienia charakteru dyalektowego wolno także pisać: czasó, brzadó, dachó.

Uwaga. W kaszubskim języku literackim zalecałoby się dla przyczyn, w § 7, II wyłuszczonech, rozróżnianie między „u“ i „ü“.

§ 6. Samogłoski nosowe: ę ą.

I. ę pisze się dla oddania

1. nosowego a, które się wymawia jak en w francuskim enfin, np. ręka, gęba, pięta, ksędza, mięso, chcę, jidę,

2. rozmaitych innych dźwięków, które zamiast ę w powyższych przykładach zachodzą.

Wyjątek. Nosowe a przed nosowymi (spółgłoskami) pisze się a, p. § 1, 2.

II. ą pisze się dla oddania

1. nosowego o = polskie ą, np. łąka, ząb, piąty, ksądz, wąse, ksążka, są, tobą,

2. rozmaitych innych dźwięków (ón, óm, ó, -óm), które w powyższych przykładach także zachodzą, jeśli im w polskim języku literackim ą lub ę odpowiada,

3. zamkniętego o przed nosowymi, jeśli mu w polskim a od-

powiada, np. nąm, wąm, dąm, pań, dąny, piśany, tąni, i w koń-
cówce 3. p. l. m. koniąm, krowąm,

4. dźwięku u i jego surogatów (p. § 5) przed ń, jeśli mu w pol-
skim a odpowiada, np. Gdańsk, tańc.

§ 7. Wzajemny stosunek kaszubskich samogłosek.

Samogłoski kaszubskie zmieniają się nawzajem według pewnych
reguł. Takich przemian samogłoskowych (Ablaut) rozróżnić można
dwa rodzaje: kwalitatywny i kwantytatywny.

I. Przemiana kwalitatywna zachodzi po pierwotnie miękkich
spółgłoskach (oprócz dzisiejszych jeszcze po c cz dz dź l rz s sz
z ż), a mianowicie zamieniają się

1. a ô i e é, np. lato: lece, miasto: miesce, lôz lazła: lezlë,
scana: scenie.

Uwaga. Powyższa przemiana nastąpiła w drugim rzędzie także
w formach, gdzie przed samogłoską stoi spółgłoska pierwotnie
twarda, np. dół dała: delë, pytół pytała: pytelë, a potem wskutek
wymowy narzeczowej w formach, jak: cągnął cągnęła: cągnelë,
cągnął cągnęła: cągneni,

2. o ó i e é, np. koscół koscoła: koscele, przëjacół przëjacela:
przëjacół przëjacołam,

3. ę ą i i i po spółgłoskach miękkich, np. więzë wiąz: wizesz,
zapiął zapięty: zapic,

4. ę ą i ë y po spółgłoskach dzisiaj twardych, np. trzëszë trzysc:
trzësesz trzysc, przëdë prząd: przëdziesz, wzał wżęła: wzac.

Uwaga. W polskim zachodzi także przemiana pod 1. i 2. wy-
szczególniona, natomiast pod 3. i 4. wymieniona nie.

II. Przemiana kwantytatywna zachodzi po wszystkich spółgło-
skach i przy wszystkich samogłoskach, a mianowicie zamieniają się
zawsze dwie samogłoski.

1. a i ô, np. brzôd: brzadu, krôd: kradła, stôry: starszy, gadac:
gôdam.

2. e i é, np. chłëb: chleba, biëg: biegła, spiewac: spiewam.

3. ë i y, np. syn: sëna, mył: mëła, chytry: chëtrzeszy, pëtac: pytam.

4. ě i ú, np. lúd: lědu, czůł: czěła, głůpy: głěpszy, przesěszac: przesúszaam.

5. i i í, np. wina: wín, biła: bił, pisac: piszę.

6. o i ó, np. miód: miodů, bód: bodła, krótcí: krotszy, płokac: płóczę.

7. u i ú, np. kúr. kura, kůł: kuła, kúpiac: kupiám.

8. ę i ą, np. ksądz: ksędza, prząd: przędła, mądry: mędrzėszy, sędzēc: sądzę.

9. a i ą, np. pąn: pana.

W północnych dyalektach odpowiada przemiana i: í, u: ú zupełnie innym przemianom (kwantytatywnym); dlatego zalecałoby się w języku literackim (kaszubskim) rozróżniać i i í, aby tę charakterystyczną właściwość mowy kaszubskiej zachować.

Uwaga. W polskim zachodzą także jeszcze dzisiaj przemiany 6. i 8., 1. i 2. zachodzą dzisiaj tylko w polskich gwarach ludowych, reszty język polski nie zna wogóle.

Oba rodzaje przemian sięgają samych początków mowy kaszubskiej, ale z biegiem czasu znacznie ucierpiały. Północne dyalekty, które powyższe przemiany najlepiej zachowały, zamieniają np. ě w y: pytam (pytają) pytół: pětac pětój; natomiast południowe dyalekty przeprowadziły tutaj y zupełnie: pytac pytaj; w innych przypadkach to pewne dyalekty zachowały tę samogłoskę, inne zaś drugą, chociaż tutaj o przemianie samogłoskowej śladu niema, np. północne: mieszkac, południowe: miészkar, półn.: móły, połud.: mały, półn.: krówc, połud.: krawc.

Życzyć trzeba, aby literacka mowa kaszubska przejęła owe ściśle i subtelnie przeprowadzone przemiany samogłosek północnej kaszubzczyzny. To jednakowoż dopiero z biegiem czasu nastąpić może; narazie wszystkim dyalektom przyznać trzeba równe prawo.

Uwaga. Oprócz powyższych zwyczajnych przemian znachodzą się także nadzwyczajne, gdyż poszczególne wyrazy w różnych dyalektach różne przybierają samogłoski, np. nazód: nazód, nocłég: noclyg, tero: terů: terez, wicé: węcý. Póki się nie wyrobi pewien jednolity zwyczaj w piśmiennictwie kaszubskim, to i tutaj powinny

wszystkie dyalekty uchodzić narazie za równouprawnione. To samo odnosi się także do innych form, które w podwójnej pojawiają się postaci, np. grzēmīōc i grzmiōc, krēwi i krwi, sēdmē i sēdem, ũosmē i ũosem.

§ 8. e ruchome.

W końcówkach, odpowiadających polskim: -ek, -ec, -eć, -et, -es zwykle niema e, np. stark, szewc, łokc, ũoct, ũōws. Fakt ten językowy nie jest jednakowoż wszędzie ściśle przeprowadzony, tak np. forma palec sięga dosyć dalek na północ; pozatem łączy się z wytrącaniem tego ruchomego e przemiana spółgłoskowa, np. połud. stołek ũowies: połn. stółk ũōws, więc faktowi temu przypisać nie można ogólnego znaczenia.

Wobec tego jest to trudnō, postawić tutaj jakąś pewną regułę dla literackiej kaszubszczyzny. Zaznacza się wprawdzie tendencya używania powyższych końcówek bez e; ale wyjątków, t. j. pisowni przez e w powyższych końcówkach, także zakazać nie można. Dopiero zwyczaj, który z czasem się wyrobi, rozstrzygnie, które wyjątki mieć mają racyę bytu.

Natomiast ruchome e pisze się zawsze

1. w końcówce -er (w polskim -r), np. Pioter, wiater,
2. w zaimku i przedrostku ze (w polskim z) przed s sz z ż, np. ze sostrą, ze zemi, zesec, zeszęc, zezēbnąc, zeżerac,
3. w zaimku i przedrostku we (w polskim w) przed w, np. we winie, wewiesc.

Uwaga. Ze względu na dyalekty, w których w przed o brzmi jak ũ, dopuścić można także pisownię: w wodze, wwozēc; jednakowoż zaleca się w literackiej kaszubszczyźnie pisać: we wodze, wewozęc.

§ 9. Dyftongi.

I. Dyftongi kończące się na j.

Polskim dyftongom aj ij yj oj ój uj odpowiadają w kaszubskim zwykle także dyftongi, np. daj dej, pētōj pytej, krōj, bīj, myj, wojna, chojka chujka, podarūj. W wielu dyalektach nie wymawia się wcale końcowe j, da de, pētō pēte, bī, my, podarū.

Zasada: W literackiej kaszubszczyźnie trzeba w powyższych dyftongach zawsze pisać j.

Polskiemu dyftongowi ej odpowiadają ej éj é ij, względnie yj, i, względnie y.

1. Dyftongowi ej, zachodzącemu w osnowie (Wortinlaut), odpowiada w kaszubskim zwykle ej, np. złodziejka złodziejstwo.

Wyjątki:

- a) Przyrostek stopnia wyższego przymiotników brzmi -észy, np. miészy, mocniészy, mędrzészy.
- b) Polskiemu ej w rozkazniku odpowiadają éj, ij lub yj, w narzeczach także i lub y, np. smiéjta smíjta smíta, séjta syjta syta.

2. Polskiemu ej na końcu wyrazów odpowiada

- a) u rzeczowników éj lub yj, np. złodziej złodziej, ũolój ũolyj,
- b) w rozkazniku éj, ij lub yj w narzeczach także i lub y, np. smiej smij smí, séj syj sy,
- c) w 2. p. l. p. rodzaju żeńskiego przymiotników i zaimków é lub í, np. wieldzié wieldzi, stóré stóry, jé jí, té ty,
- d) w 3. i 7. p. l. p. rodzaju żeńskiego przymiotników i zaimków i lub y, np. wieldzi, stóry, jí, ty,
- e) w przyrostku stopnia wyższego przysłówków é i i wzgl. y, np. mié mí, lepié lepi, lzé lzy, dalé daly.

Zasada: W literackiej kaszubszczyźnie nie pisze się j w odnośnych formach stopnia wyższego przymiotników i przysłówków i w odmianie przymiotników i zaimków. Czy używać é lub í wzgl. y, o tem stanowić może dopiero później zwyczaj.

II. Dyftongi kończące się na ũ.

Ogólnie używany jest jedynie dyftong au, który pisać trzeba przez aũ: aũkcějô, aũsknecht, miaũczec. W narzeczach zachodzi także ôũ jedynie w wyrazie znôũ; w literackiej kaszubszczyźnie atoli pisać trzeba znôwu lub znôw.

B. Spółgłoski.

§ 10. Spółgłoski miękkie.

Miękkość spółgłosek oznacza się przed samogłoskami przez *i*, np. biegac, cierz, dział, ofiara, miasto, niesc, piósk, marsiew, wiara, przed *i* i *j* jest to zbyteczne, gdyż twardą samogłoskę „*i*“ wyraża się przez *y*; pisze się więc bic, reci, nodzi, trafic, jic, mi, nicht, pisac, musi, wíno. Przed spółgłoskami *i* na końcu wyrazów oznacza się miękkość przez kreskę; w literackiej kaszubszczyźnie zachodzi to jedynie przy *ń*, np. słońce, pogańsci, kón.

Uwaga. W narzeczach zachodzą także miękkie *p b w* na końcu wyrazów, lecz w literackiej kaszubszczyźnie nie wolno ich używać.

Szczegóły.

1. *p f* wymawiają się w niektórych dyalektach *pś fś*, t. j. miękkość pojawia się w postaci dźwięku syczącego, który bądź to niemieckiemu *ch* w „*ich*“ odpowiada, bądź to polskiemu *ś*. W literackiej kaszubszczyźnie zawsze pisać trzeba *pi fi*.

2. *m* wymawia się w powiatach Chojnickim i Kościerskim i w parafii Konarzyńskiej jak *mń*. W literackiej kaszubszczyźnie natomiast zawsze pisać trzeba *mi*.

3. *ć dź ś* odpowiadają polskiemu *k g* i *ch* przed *e* i *y*, np. cierz, pol. kierz, ciec pol. kipieć, dzinąc pol. ginąć, wędziel pol. węgiel, wisier pol. wicher, miesi pol. miechy. Wymowa tych dźwięków jest bardzo rozmaita; nawet w obrębie tego samego dyalektu zachodzi *ć dj* czy *kj k*, *dź dj* *dźj gj g*, *ś chj c*, w języku literackim uchodzi jedynie *ć dź ś*. Tutaj nadmienić wypada, że *ć* i *dź* jest rozpowszechnione na całym terytorium kaszubskim, natomiast *ś* tylko w powiatach Puckim i Wejherowskim. Czy wobec tego język literacki owo *ś* zechce zachować, narazie rozstrzygnąć nie można.

Polskiemu *ć dź ś* *ź* odpowiadają w kaszubszczyźnie literackiej twarde *c dz s z*. W południowych dyalektach trafiają się także odnośnie miękkie spółgłoski, lecz w pisemnej kaszubszczyźnie nie trzeba ich używać.

Dodatek. 1 (literackie) jest twarde; dlatego pisać trzeba *klyc*,

lyce, lyżę. Jedynie na południu rzeczki „Niechwarzcz“ zachodzi miękkie l; lecz obszar ten jest za nadto szczupły, aby zasługiwał na uwzględnienie.

§ 11. Dźwięczne i bezdźwięczne spółgłoski.

W mowie potocznej jest zasadą, że spółgłoski stają się dźwięcznymi przed spółgłoskami dźwięcznymi (b ḅ d dz ḍ g z ż), natomiast bezdźwięcznymi przed bezdźwięcznymi (c ć cz ch f f' k p p' s s' sz ł) i na końcu wyrazów. W języku literackim zaś pisać trzeba spółgłoski, zachodzące przed spółgłoskami i na końcu wyrazów w tej postaci, jaką w innych formach tego samego pierwiastka przed samogłoskami przybierają. Pisać trzeba więc np. lezc, bo léżę, prosba, bo prosęc, łózko, bo łoże, grób, bo grobu.

Wyjątki: 1. Bezokoliczniki tematów, zakończonych na d (np. będę przędę), kończą się na sc: bosć, prząc, tematów, kończących się na g (np. mogą strzęgę) na c: moc, strzyc, podobnie też jic.

2. Szczelinowe g w grupach gd gb pisze się przez ch, np. chdze, chdē, Chdąńsk, nichdze, nichdē, chdowa, chbūr.

Uwaga. W 2. os. rodz. m. l. p. czasu przeszłego stają się w rzeczach bezdźwięczne spółgłoski za złączeniem się z przyrostkami -em -es także dźwięcznymi, np. rzegem, przēniózes. Jednakowoż w języku literackim trzeba tych form unikać.

Naturalnie trzeba bezdźwięczne spółgłoski, które, aczkolwiek powstały z dźwięcznych, w odmianie bezdźwięcznymi zostają, także jako takie pisać, np. bes, besu (w pol. bez), mŭsk mŭskŭ (w pol. mózg), deszcz deszczu (dawniej w pol. deżdż.)

§ 12. Spółgłoska ł.

ł wymawia się w pewnej części Kaszub, t. j. w t. zw. bylačkih dyalektach jako l. W języku literackim trzeba koniecznie ł i l rozróżniać. l zamiast ł jedynie wtenczas użyć wolno, jeśli chce się uwid. ...ter dyalektowy (bylacki.)

K. ... l. p. rodz. m. czasu przeszłego u tematów kończą... i się spółgłoską i dlatego nie pisze się tutaj wcale:

piek, rzek, zaprząg, miót, kród, ros, niós, gryz. Taksamo jabko, podobnie też rzemięsnik. W czasie przeszłym czasowników na -ąć zmieniło się w niektórych dyalektach ł l w n. Aczkolwiek w pierwszym rzędzie są poprawne formy na -ął -ęła -ęło -ęłē -ęłē, to jednakowoż uchodzą także takowe na -ąn -ęna -ęno -ęnē wzgl. -ęni -ęnē.

Końcówki -ała -ęła w czasie przeszłym są często ściągnięte w -a -ę, np. pisa, cerpia, wzę, cygnę. Formy te są także pisemne. Natomiast nie uchodzą w języku literackim końcówki -ą -ę zamiast -ało -ałe -ęło -ęłē, co wprawdzie w dyalektach powiatu Puckiego się pojawia.

§ 13. ů, j. Początek wyrazów (Wortanlaut).

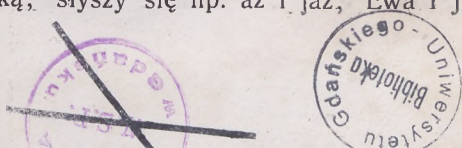
ů, t. zw. ůe, wymawia się jako angielskie w. W języku literackim używa się go na początku wyrazów przed o ó u ú, które w polskim same stanowią początek wyrazu, np. ůoko, ůósmi, ůucho, ůúd, także wtenczas, gdy powyższe wyrazy łączą się z prefiksami np. wůorac, zůostac, zůostawic, przedůostatny, przeůorac, w wyrazach obcych, jak Teůofil i w dyftongu aů p. § 9, II.

Jeśli chodzi o uwzględnienie właściwości dyalektowych, to można także ů użyć zamiast w, skoro się ono wymawia jako angielskie w, np. ůoda, zůón, ůúj. Pojawia się atoli owo angielskie w po spółgłoskach bez wszelkiej racyi etymologicznej, trzeba go w pisowni unikać; a więc trzeba pisać kopac, kón, kupic, a nie kůopac, kůón i t. p.

Przed o i u pojawia się ů jedynie w dyalektowym paůąk, paůęczēna obok pająk pajęczēną lub pajk pajicēna.

Te same reguły trzeba także zastosować co do j, mianowicie na początku wyrazów przed i í. W literackim języku trzeba j zawsze pisać, tak na początku wyrazów, np. jizba jidę jíc, taksamo zjimac zjínad zajiscēc, jak w wyrazie samym między samogłoskami, np. stojí, wějimac, dojic.

Pozatem niema jednolitości we wymowie wyrazów, zaczynających się inną samogłoską, słyszy się np. aż i jaż, Ewa i Jewa,

ôłtôrz i wôłtôrz i t. d. Jak tutaj w poszczególnym przypadku pisać, o tym dopiero zwyczaj stanowić może.

To samo odnosi się do form z zmianą spółgłoskową. Trudno narazie jedną z nich wybrać i uznać za literacką, np. czy formę skowrónk lub skobrónk, chrzań lub krzań, chrzebt lub krzebt i t. d. Tymczasem trzeba obiedwie uważać za równouprawnione.

II. FLEKSYA CZYLI ODMIENNIA.

A. Deklinacya.

a. Rzeczowniki.

§ 14. I. Deklinacya.

2. p. l. p.: Końcówka -u po k g ch p b f w m i po miękkich spółgłoskach, po innych spółgłoskach -ě na północno-wschodnich Kaszubach, w innych okolicach wszędzie -ú: brzegu — brzegú, rowu — rowú, jedwabiu — jedwabiú, miodě — miodú, czasě — czasú. Dyalektowo także brzegó, rowó, miodó.

3. p. l. p.: 1. Kóńcówka -owi: królowi. Dyalektowo także -owy, -owie: królowy, królowie. 2. Końcówka -u, względnie -ě na północno-wschodniej części Kaszub, w innych okolicach -ú: chłopu — chłopú, paně — panú. Dyalektowo ó: chłopó.

6. p. l. p.: Końcówka -ę i -em: psę — psem, chłopę — chłopem. U tematów kończących się na k g: wilkę — wilkem, rogę — rogem; wilciem rodzim w literackim języku raczej unikać trzeba.

7. p. l. p.: Końcówka -ú: domu, brzegú. Wyjątkowo: Żarnówcě, Lepcě. Dyalektowo -ó: brzegó.

5. p. l. p.: Końcówka -u, wzgl. -ě na północnym wschodzie, w innych okolicach -ú: tátku — tatkú, królě — królú. Dyalektowo ó: tatkó, króló.

1. p. l. m. przy osobowych: 1. -owie: panowie, królowie; 2. -i u tematów, kończących się wargową: chłopi, knôpi; 3. -ě u tematów kończących się na k g ch t d s z ł r: rěbôcě, bracě, źedzě, gbúrzě; 4. -e u tematów kończących się miękką: stolarze, trębôcze; 5. bracô, kszëzô, dyalektowo także bracy kszëzy, bracu kszëzu.

1. i 4. p. l. m.: 1. -i u tematów, kończących się na k g (ch): reci, rodzi, (miesi), dyalektowo -é: recié, rodzié; 2. -ě u tematów kończących się na p b f w m t d n (ch) ł r: grobě, rowě, płotě, (miechě), stołě, borě; 3. -e u tematów, kończących się miękką i na s z: deszcze, mule, kosze, konie, czase, woze, wyjątki: psě, razě, czasem także włosě.

2. p. l. m.: końcówki -ów i -í, wzgl. -y.

3. p. l. m.: końcówka -ąm: chłopąm, koniąm.

6. p. l. m.: końcówka -amy, dyalektowo także -amě.

Tematy na -an: mieszcząn, 2. p. mieszczana, 1. p. l. m. mieszczanie lub mieszczani, 2. p. mieszcząn mieszczanów.

Tem atyna -eń: 1. p. l. p. kamień kam, krzemień krzem, rzemień rzem, jęczmień jęczmě, grzebień, korzeń, 2. p. l. p. kamienia, korzenia, 1. p. l. m. kamienie kamienia, korzenie korzenia, 2. p. l. m. kamieni korzeni.

dzeń, 2. p. l. p. dnia, 1. p. l. m. dni, 2. p. l. m. dni.

tydzeń, 2. p. tygodnia tydnia tygodnia, 1. p. l. m. niedzele.

§ 15. II. Deklinacja.

a) Tematy na -o i -e mają w odnośnych formach te same końcówki, co wyrazy I. deklinacji.

b) Tematy na -é.

1. p. l. p.: końcówka -é: jedzenié, picé, podworzé. Dyalektowo -í, wzgl. -y: jedzeni, picy.

2. p. l. p.: końcówka -ô: jedzeniô, picô, podworzô. Dyalektowo -u, -é, -í, wzgl. -y: jedzeniu jedzenié jedzeni, picu picé picy. Także formy przymiotnikowe: podworzéwo podworzywo podworzého podworzygo.

3. p. l. p.: końcówka -ú: jedzeniú, picú, podworzú. Dyalektowo także formy przymiotnikowe: podworzému podworzymu.

6. p. l. p.: końcówka -ím wzgl. -ym: jedzením, picym, podworzym. Dyalektowo -ém: jedzeniém, picém.

7. p. l. p.: końcówka -ú: jedzeniú, picú, podworzú. Dyalektowo -ím wzgl. -ym i ém: jedzením jedzeniém, picym picém.

1. p. l. m.: kôzania, podworza, 2. p. kôzani, podworzy, 3. p. kôzaniąm i t. d.

§ 16. III. Deklinacya.

a) Tematy, kończące się na p b f w m t d n ł r (ch).

1. p. krowa, krowě, krowie, krowę, krową, krowie, krowo.

b. m. krowě, krów, krowąm, krowamy, krowach.

b) Tematy, kończące się na k g (ch).

2. p. l. p.: końcówka -i: łąci nodzi (musi). Dyalektowo -é: łącié, nodzié.

1. p. l. m.: końcówka -i: łąci nodzi (musi). Dyalektowo -é: łącié nodzié.

c) Tematy, kończące się na c cz dz dź sz ź l rz s z.

2. p. l. p.: końcówka -e lub -ě: grańce grańcě, niedzele niedzielě, koze kozě.

3. i 7. p. l. p.: końcówka -y lub -ě: grańcy grańcě, niedzely niedzielě, kozy kozě.

1. p. l. m.: końcówka -e: grańce, niedzele, koze. Wyjątek: łzě.

d) Tematy zakończone na spółgłoskę miękką.

2. p. l. p.: końcówka -e lub -i: skrzënie skrzëni, szeje szeji. Dyalektowo -é: skrzënié szëjé.

3. i 7. p. l. p.: końcówka -í lub i: skrzëni skrzëni, szëjí szëji.

1. p. l. m.: końcówka -e: skrzënie, szëje.

e) Tematy zakończone na -ô.

1. p. l. p. rolô ceniô, 2. p. rolé cenié, lub roly ceni, 3. p. roly ceni, 4. p. rolą cenią, 6. p. rolą cenią, 7. p. rolyceni, l. m. 1. p. rolé, cenié, 2. p. roly ceni, 3. p. roląm ceniąm i t. d.

Dyalektowo: 1. p. 1. p. rolą cenią, 2. p. rolě ceni, 3. p. rolě ceni, l. m. 1. p. role cenie.

§ 17. IV. Deklinacya.

a) Tematy, zakończone na spółgłoską twardą.

1. p. 2. p.: końcówka -ě: wsě, nocě, rzeczě, mészě. Dyalektowo -e: rzecze, mėsze.

1. p. 3. i 7. p.: końcówka -y lub -ě: wsy wsě, nocy nocě.

1. m. 1. p.: końcówka -e: mēsze, rzecze, twarze. Wyjątki: wsē, wszē, dzecē, gēsē.

b) Tematy, zakończone na spółgłoskę miękką.

1. p. 2. p. Kończówka -e lub -i: cieszenie cieszeni, krwi krwi.
Dyalektowo -é: cieszeniē, krwiē.

1. p. 3. i 7. p.: końcówka -í lub i: cieszeniē cieszeni, krwi krwi.
Dyalektowo -é: cieszeniē krwiē.

1. m. 1. p.: końcówka -e: cieszenie marchwie.

§ 18. V. Deklinacja.

a) 1. p. 1. p. remię, 2. p. remienia, 1. m. 1. p. remiona, 2. p. remiōn i t. d.

b) 1. p. 1. p. celę drzewię, 2. p. celēca celęca, drzewica drzewięca, i t. d. 1. m. 1. p. celęta, drzewięta, 2. p. celęt drzewięt i t. d.

Dyalektowo: 1. p. 3. i 7. p.: celęcē celęcē, drzewicē drzewięcē,
1. m. 2. p. celąt drzewięt.

b. Zaimki i przymiotniki.

§ 19. Zaimki osobowe.

1. os.: 1. p. 1. p. jō, 2. p. mie, 3. p. mie, 4. p. mie mię,
6. p. mna, 7. p. mie; 1. m. 1. p. mē, 2., 4., 7. p. nas nōs, 3. p. nām, 6. p. namy; 1. pdw. 1. p. ma, 2., 4., 7 p. najú nají, 3. i 6. p. nama.

2. os.: 1. p. 1. p. tē, 2. p. cebie ce, 3. p. tobie cē cy, 4. p. cebie ce cę, 6. p. toba, 7. p. cebie tobie ce; 1. m. 1. p. wē, 2., 4., 7. p. was wōs, 3. p. wām, 6. p. wamy; 1. pdw. 1. p. wa, 2., 4., 7. p. wajú wají, 3. i 6. p. wama.

3. os: rodz. m.: 1. p. 1. p. ůon, 2. p. jego jęwo jęgu nie,
3. p. jemu mu, 4. p. jego jęwo go wo jęgu jen nien, 6. p. ním, 7. p. ním; 1. m. 1. p. ůoní wzgl. ůonē ůoné, 2. p. jich jéch jejich,
3. p. jím, 4. p. jich jéch je jé jí, 6. p. nimy nimē niemy, 7. p. nich niéch.

rodz. żeń.: 1. p. 1. p. ůona, 2. p. jé jí jejé její, 3. p. jí, 4 p. ję ja, 6. p. nią, 7. p. ní; 1. m. 1. p. ůonē ůoné, 4. p. je jé jí.

rodz. n.: l. p. 1. p. ůono, 4. p. je jé jí; l. m. 1. p. ůoně ůoné,
4. p. je jé jí.

Zwrotne: 2. p. siebie se, 3. p. sobie se so, 4. p. sę siebie so,
6. p. sobą, 7. p. siebie sobie se.

§ 20. Zaimki wskazujące.

Męzki: l. p. 1. p. ten, 2. p. tego tewo tegu, 3. p. temu,
6. p. tym, 7. p. tym; l. m. 1. p. ty cy tě, 2. p. těch tych téch,
3. p. tym tēma tyma, 6. p. tēmy tēmē tēma tymy tyma tēmy, 7. p.
těch tych téch.

Żeński: l. p. 1. p. ta, 2. p. té ty, 3. p. ty, 4. p. tę, 6. p. tą,
7. p. ty; l. m. 1. p. tě.

Nijaki: l. p. 1. p. to; l. m. 1. p. tě.

Taksamo: nen, na, no.

§ 21. Zaimki pytajne.

chto chtëż chtōż chtuż, 2. p. kogo kowo kogu, 3. p. komu,
6. p. cím, 7. p. cím.

co ceż cōż cuż, 2. p. czego czewo czegu cze, 3. p. czemu, 6. p.
czym, 7. p. czym.

§ 22. Zaimki dzierzawcze.

Męzki: l. p. 1. p. mój, 2. p. mojégo -wo mojigo -wo mégo
-wo, 3. p. mojému mojímu mému, 6. p. mojí m, 7. p. mojí m
mym; l. m. 1. p. mojí moje mojé, 2. p. mojih mojých, 3. p. mo-
jím, 6. p. mojimy mojimě mojémy, 7. p. mojih mojých.

Żeński: l. p. 1. p. moja, 2. p. moje mojí, 3. p. mojí, 4. p.
moję, 6. p. moją, 7. p. mojí; l. m. p. 1. p. moje moje mojí.

Nijaki: l. p. 1. p. moje moje mojí; l. m. 1. p. moje moje mojí.

§ 23. Przymiotniki.

a) z osnową twardą.

Męzki: l. p. 1. p. dobry, 2. p. -régo -réwo -rygo -rywo, 3. p.
-rému -rymu, 6. p. -rym -rém, 7. p. -rym rém;

l. m. 1. p. -ry -ré, 2. p. -rěch -rych -rěch, 3. p. -rym, 6 p.
-rěmy -rěmē -rěma -rymy -ryma -rémy, 7. p. -rěch -rych -rěch.

Żeński: 1. p. 1 p. dobrô -rą, 2. p. -ré ry, 3. p. -ry, 4. p. -rą,
6. p. -rą, 7. p. -ry; l. m. 1. p. -ré -ry.

Nijaki: 1. p. 1. p. dobré -ry; l. m. 1. p. -ré -ry.

b) z osnową miękką i z osnową kończącą się na tylno-językowej (gardłowej).

Męzki: 1. p. 1. p. wiedzī, 2 p. -dzięgo -dzięwo -dzięgo -dziwo,
3. p. -dzięmu -dzięmu, 6. p. -dzim -dzięm, 7. p. -dzim -dzięm;

l. m. 1. p. -dzi -dzię, 2. p. -dzich -dzięch, 3. p. dzim, 6. p. -dzimy -dzimë -dzima -dzięmy, 7. p. -dzich -dzięch.

Żeński: 1. p. 1. p. wielgô -gą, 2. p. -dzię -dzi, 3. p. dzi,
4. p. -gą, 6. p. gą, 7. p. -dzi; l. m. 1. p. -dzię -dzi.

Nijaki: 1. p. 1. p. wiedzīę wiedzī; l. m. 1. p. -dzię -dzi.

§ 24. Liczebniki.

jeden jedna jedno, ż. 4. p. jednę; l. m. 1. p. jedny jedně.

dwaj dwajī dwie dwa dwoje, 2. i 7. p. dwóch dwóch, 3. i 6. p. dwúma dwiema dwóma.

trzej trzejī trzë troje, 2. p. trzech, 3. p. trzem trzemy trzema,
6. p. trzemy trzema, 7. p. trzech.

sztërzej sztërzejī sztëre czworo czworo, 2. p. sztërzecch sztërech,
3. p. sztërzem -my -ma sztërem -my -ma, 6. p. sztërzemy -ma
sztëremy -ma, 7. p. sztërzecch sztërech.

B. Konjugacya.

§ 25. I. Klasa (według Małeckiego.)

A. plesc, plotę plesesz plece . . . plotą, plecë plecëta lub plec
plecta, plotący plecący, plotącë plecącë lub plotąc plecąc, plót plotła
plotło pletlë (dyal. pletly) plotłë, plotły plecony, plecenië.

B. a) cyc cąc, tnę tniesz . . . tną, tni tniita, tniący, tniącë lub
tniąc, cąc cęta lub cę cęto cęlë cętlë lub cąn cęna cęno cęnlë lub
cęni (dyal. ceni) cęnlë, cąty, tnienië cącë.

b) zapic -piąc, -pnię -pniesz . . . -pna, -pni, -piął -pięta lub
-pię -piętlë lub -piąn -pięna -pięnlë lub -pięni, -piąty, -pnienië
-piącë.

C. a) młoc, miele mielesz dyal. młoję młojesz, mielë lub miel dyl. młój, młól młoła młolë, młoty, młocé. — Taksamo: płoc, piele, dyal. płoję; kłoc, kołę, dyal. kłoję.

b) proc porc, porzę dyal. proję, porzë lub porz dyal. prój, prół proła prolë lub pór porła porlë, proty porty, procé porcé.

c) brac, bierzę bierzesz, bierzë lub bierz, bról brała lub bra bralë lub brelë, brąny brany dyal. bróny.

d) drzéc, drzę drzesz, drzë, dzar dzarło dzarlë lub dzerlë lub dar darła darlë lub derlë, dzarty lub darty, drzenie dzercé dzarcé lub darcé.

D. a) znac, znaję znajesz, znôj znôjta lub znej znejta, znôł znała lub zna znalë lub znelë, znąny znany dyal. znôny, znanié.

b) bic, biję bijesz, bij bįjta, bįł lub bięł biła bilë dyal. bięł bięła biëlë i bięł bięła biëlë, bity, bicé.

c) szęc, szęję szęjesz, szyj, szył lub szęł szęła szęłë dyal. szęł, szęty, szęcé.

d) tręc, tręję tręjesz, trųj trųjta dyal. tryj tryjta, trųł, tręła tręłë dyal. trył tręł tręł, tręty, tręcé.

e) kuc, kuję kujesz, kųj, kųł kuła kulë, kuty, kucé.

E. a.a) łgac, łzę łzesz, łzë, łgól łgała lub łga łgalë lub łgelë.

b) rwac, rwię rwiesz, rwi, rwól rwała lub rwa rwalë lub rwelë.

b.a) sôc, seję sejesz, sěj sějta lub syj syjta, sôł sała lub sa selë, sąny sany dyal. sôny, senié sanié.

b) smiôc, smięją, smięj lub smįj, smiôł smiała lub smia smielë, smiąny smiany dyal. smiôny, smienie smianié.

§ 26. II. Klasa.

çagnąc, çagnę çagniesz çagnie . . . çagną, çagni çagnita, çagniaçy, çagniaçë lub çagniaç, çagnął çagnęła lub çagnę çagnëlë lub çagnąn çagnëna çagnëñë lub çagnëni (dyal. çagneni). çagniony çagnięty, çagnienie çagnięcé.

§ 27. III. Klasa.

A. a) zdrowiec zdrowiôc, zdrowięj zdrowiejesz, zdrowięj zdro-

więjta lub zdrowij zdrowjta, zdrowiôt zdrowiała lub zdrowia zdrowielë, zdrowiały, zdrowienie.

rozmiac rozmiôc wzgl. rozumiec rozumiôc, rozmięją rozmięjesz lub rozmiém rozmiész . . . rozmią, rozmiēj lub rozmij, rozmiôt, rozmiąły rozmiąny rozmiany.

b) starzec starzôc, starzeję, starzěj lub starzyj, starzôt starzała lub starza starzelë, starzały.

B. a) cerpiec, cerpię cerpisz, cerpi cerpita lub cerp cerpta, cerpiący, cerpiôt cerpiała lub cerpia cerpielë, cerpiały.

b) sedzec, sedzë sedzysz, sedzë sedzëta lub sedz sedzta, sedzący, sedzôt sedzała lub sedza sedzelë, sedzały, sedzenie.

§ 28. IV. Klasa.

a) kupic dyal. kupiëc, kupię kupisz, kupi kupita lub kup kupta, kupiący, kupiôt lub kupiët kupiła kupilë dyal. kupiët kupiëła kupiëlë i kupiëła kupiëlë, kupiony, kupienie.

b) nosëc, noszë nosysz . . . noszą, nosë nosëta lub nosz noszta, noszący, nosyôt lub nosët nosëta nosëlë dyal. nosët, noszony, noszenie.

§ 29. V. Klasa.

A. gadac, gôdaję gôdôsz gôdô gôdômë gôdôce gôdają lub gôdąm gôdôsz gôdô godamë gôdôce gôdają, gadôj gadôjta lub gadej gadejta, gôdający, gôdajacë lub gôdajac, gôdôôt gôdôła lub gôda gôdalë lub gôdelë, gôdąny gôdany dyal. gôdôny, gôdanie.

B. a) klepac, klepię klepiesz, klepi klepita lub klep klepta, klepiący, klepôt klepała lub klepa klepalë lub klepelë, klepąny klepęny dyal. klepôny, klepanie.

b) pisac, piszë pieszsz, piszë pieszëta lub pisz pieszta, piszący písôt písąta lub pisa písalë lub piselë, pisąny písany dyal. písôny, písanie.

C. spac, spię spisz, spi, spiący, spôt spała lub spa spalë lub spelë, spąny spąny dyal. spôny.

§ 30. VI. Klasa.

a) malowac, malëjë malëjesz, malúj malújta, malowôł malowała, lub malowa malowalë lub malowelë, malowóny malowany dyal. malowôny, malowanié.

b) prawowac, prawujë prawujesz, prawúj prawújta, prawowôł.

§ 31. VII. Klasa.

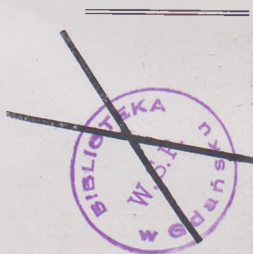
1. bëc, jem jes je jesmë jescë są, bądë bądzesz lub będë będzesz, będzë będzëta lub będz będzta, bëł bëła bëłë dyal. bëł bëty.

2. jesc, jém jész jé jémë jéce jedzą, jédz jédzta, jedzący, jód jadła jedlë, jadły.

3. wiedzec, wiém wiész wié wiémë wiéce wiedzą, wiédz wiédzta, wiedzôł wiedzała lub wiedza wiedzëlë, wiedzały.

4. dac, dąm dósż dô dąmë dôce dadzą, daj dajta lub dej dejta, dôł dała lub da dalë lub delë, dąny dany dyal. dôny.

5. miec, mąm mósż mô mąmë móce mają, miéj lub mój, miôł miała lub mia mielë.

domu
BIBLIOTEKA
UNIWERSYTECKA
GDAŃSK

II 336367

115-